

WIND OF CHANGE OR WHEN THE NEW STRIKES THE OLD

Ramona Ana Sas

PhD student, West University of Timișoara¹

Abstract: This paper examines how the theme of transition and change is presented in the novel City, Sister, Silver written by the Czech writer Jáchym Topol. The analysis highlights some key points regarding the new social formations or neo-tribes that emerged immediately after the fall of communism, as well as the influence of the free market and the changes brought about by capitalism. Furthermore it brings to light the relation between the margin and centre as a specific theme for Central European space.

Keywords: neo-tribes, post-communism, change, transition, marginality

Când „timpul a explodat” copiii viitorului își împărtășesc coșmarul

*„The wind of change blows straight
Into the face of time
Like a storm wind that will ring
The freedom bell for peace of mind”²*

O să încep analiza acestui subiect pornind de la celebrele versuri ale melodiei *Wind of Change* ale formației germane de muzică rock - Scorpions. Devenită un imn care celebrează sfârșitul Războiului Rece, ea nu este însă la fel de potrivită pentru a prezenta *bucuria și pacea minții* pe care Europa Centrală (nu) a avut-o o dată cu căderea regimului comunist. Ceea ce înseamnă că pornesc de la un punct de inegalitate și ce aceea urmăresc să prezint un contrast între ce s-a vrut și cum s-a simțit acest vânt al schimbării în imediata perioadă a tranziției. Mă voi ajuta în acest sens, de romanul *City, Sister, Silver* al scriitorului *underground* Jáchym Topol în care prezintă tot acest *zeitgeist* al perioadei. Romanul care se află în centrul analizei mele ar putea fi văzut ca o cronică a Pragăi după Revoluția de Catifea, deoarece scriitorul ceh ilustrează dislocarea politică și socială a perioadei, subliniind ideea că izbucnirea Revoluției a dat naștere *exploziei timpului*. În cele ce urmează mă voi raporta la această explozie a timpului ca la o lovitură dată de nou - vechiului.

Odată cu prăbușirea comunismului au avut loc schimbări radicale la nivel social și cultural în Europa Centrală și de Est. Trecerea dificilă de la un sistem socialist la un sistem economic cu o piață liberă a modificat drastic tot ansamblul cultural și social. Dezmembrarea unui sistem în mare parte discreditat și temut a apărut în mijlocul unor evenimente traumatice. Toate tulburările politice care au avut loc începând cu anii 50 și până la finalul

¹ Publicarea acestei lucrări a fost posibilă cu suport financiar oferit în cadrul proiectului „Educație antreprenorială și consiliere profesională pentru doctoranzi și cercetători postdoctorali în vederea organizării transferului de cunoaștere din domeniul științelor socio-umaniste către piața muncii (ATRIUM)”: POCU/380/6/13/123343, cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

² Scorpions, *Wind of Change*

anilor 80 au fost indicii ale unei fundații slabe și incerte. Sentimentul de ușurare care a venit odată cu prăbușirea regimului comunist a fost curând dat la o parte de vântul copleșitor al schimbărilor care a adus pe scena socială o serie de surprize și a solicitat o serie de ajustări care trebuiau făcute rapid. În trecerea la o economie de piață liberă, privatizarea a dus la dezmembrarea contractelor de muncă, iar șomajul în orașe a dus la creșterea devianței, criminalității și a facilitat dezvoltarea de *business*-uri ilegale. Mai mult, actele cu caracter neo-nazist, xenofobia au fost reactualizate mai acut în social.

Se prea poate ca aceste vise de libertate să se fi transformat în realități coșmărești, cel puțin așa le ilustrează Topol. Odată ce „timpul a explodat” cum spune acesta, vântul schimbării lovește puternic în cei mai instabili membri ai societății, în tineri. El ilustrează o imagine grotescă și dezolantă a vieții urbane postcomuniste, prezintă tineretul ceh dezorientat, agitat și nepăsător, implicat în chesiuni hedoniste. Explozia timpului în realitatea post-comunistă din Cehoslovacia nu e pe măsura așteptărilor în ceea ce privește atingerea unei doze de libertate.

Proliferarea de neo-triburi

Topol descrie perioada de tranziție ca fiind perioada în care apar o multitudine de grupuri alternative, de neo-triburi care se transformă de la o zi la alta în conformitate cu fragmentarea și strategia individualistă a postmodernismului. Când voi trece la partea mai aplicată, voi aduce exemple din roman. În această etapă preliminară voi sublinia câteva aspecte legate de neo-triburile postmoderne. În binecunoscuta teză a lui Michel Maffesoli³ acesta susține că în perioada post-modernă, sarcina de a construi identitatea a dat naștere unei forme efemere neo-tribale de structură socială. Ceea ce înseamnă că, în acord cu această dinamică socială, oamenii pot renunța la vechea identitate inventând cu ușurință alta nouă. În procesul de cristalizare a identității, susține Maffesoli, oamenii se mișcă între diferite grupuri, în timpul vieții, chiar și în decursul unei zile. O caracteristică de bază a neo-triburilor constă în refuzul de a se identifica cu adevărat în proiectele politice sau să se subscrie unor finalități, deoarece ele sunt preocupate cu prezentul experimentat la nivel colectiv. Procesul de tribalism identificat de Maffesoli este legat de perioada imediat următoare celui de-al Doilea Război Mondial și are legături și cu fenomenul consumismului. În contrast cu stabilitatea pe care tribaismul clasic o are, neo-tribalismul este caracterizat de fluiditate și fragmentaritate.

Conceptul de neo-trib a fost preluat ulterior de cercetătorii post-subculturali, care au convenit că ar fi mai potrivit decât clasicul și controversatul termen de *subcultură*, tocmai pentru că, spun ei, cerințele lumii postmoderne depășesc cu mult granițele conceptuale și teoretice limitative expuse în cadrul studiilor Școlii de la Chicago sau de la Centrul de Cercetare din Birmingham.

De subliniat însă faptul că aceste neo-triburi sunt construite și pe baza unor „legende urbane”, totodată prin intermediul *mass-media*, *social media* etc. În sens extins, aceste forme noi de reprezentare pot fi înțelese drept garanți al solidarității, în contexte bune sau rele. Ele pot fi grupuri care au la bază o idee constructivă, însă în același timp pot să fie și vehicule ce antrenează energii conflictuale, lupte de putere, control, supraveghere, rasism etc. Nu de puține ori neo-triburile au creat, cum spune S. Cohen „panici morale”⁴ în rândul populației; legendele urbane întărind în acest sens, potențialul (auto)distructiv al acestora așa cum se întâmplă și în cazul temutelor grupări teroriste, mafioate, naziste etc. Având în vedere proliferarea de noi lumi sociale sau de neo-triburi, construcția identității se face foarte greu

³ *Time of the tribes: The decline of individualism in mass society*, Sage Publications, 1966.

⁴ Stanley Cohen, *Folk Devils and Moral Panics, The creation of Mods and Rockers*, London and New York, Taylor and Francis, 2011.

într-o epocă care pare să fi pierdut valorile puternice, dar și pentru că există acum o multitudine de stiluri/moduri de viață care se restructurează continuu.

Forme de reprezentare social-istorică: continuări, suprapuneri, despărțiri

Această proză poetică și expansivă încorporează mai multe straturi de fantezie, magie și evenimente miraculoase, unde trecutul și viitorul se întâlnesc într-un loc și timp guvernat de transformarea de după 1989. Pretextul acestei istorisiri lungi și fascinante se împletește cu povestea unei comunități de rebeli cehi, care și-au numit gruparea *noul trib*. Specificul acestei grupări descrie simbolic dinamica socială care a apărut imediat după prăbușirea regimului.

Înainte de colapsul regimului comunist *noul trib* ducea o lupta împotriva regimului comunist pentru libertate, iar după cădere, grupul a funcționat ca organizație. Schimbarea ce s-a produs atât la nivelul socialului, cât și la nivel de grup, coincide cu „explozia timpului”. Această explozie a însemnat că, după toată stagnarea care a avut loc în perioada comunistă, s-a făcut o schimbare. Însă vântul schimbării a suflat în fața societății cehe într-o manieră halucinantă. Când regimul anterior a fost înlocuit rapid cu cel capitalist, viața de zi cu zi a devenit o mahmureală constantă, în special pentru tinerii care au fost aruncați fără hartă și busolă într-o nouă realitate. Timpul post-comunist este un timp postmodern, nu doar factual, ci și prin circumstanțele în care neo-triburile se reunesc, se dezvoltă și migrează mai apoi la altele. Lumea nouă, deși atrăgătoare, nu face ca personajele să se simtă în largul lor. Simulacrul artificial post-modern le absoarbe într-un limbaj nou ce comunică mesajele supermarket-ului, publicității și consumului.

Textul are o încărcătură de registre suprapuse ce ating tonalități grave, cum ar fi reflectarea la trecutul național, destinul Europei Centrale și de Est, importanța trecutului, ruptura, dislocarea și minore, cum ar fi imediatul cotidian sau mizerabilismul existențial. Visele, viziunile și monologurile interioare ale eroului se suprapun peste situația prezentă a tranziției. Reminescențele trecutului personal, cât și al națiunii, străbat conștiința personajelor trezind în ele spaima, totodată conștientizarea faptului că aceste ecouri și bătăneli ale trecutului se pot reactualiza oricând. A avea ochii deschiși, cum spune Potok, a vedea ce aduce acest timp al schimbării „care a explodat” este cea mai sigură și singura cale de a nu te disipa.

Grupul format din Bohler, Micka, Cap, Cepkova, Elsa, Leul și protagonistul Potok, alcătuiau *noul trib* care le oferea un sentiment de apartenență. Acest lucru reiese și din spusele eroului care atunci când vorbește despre perioada de dinaintea schimbării susține că: „eram o comunitate, și, în timp ce un șoc puternic ar fi putut să o facă să se destrame, unul dintre motivele pentru care am creat-o a fost pentru a rezista la șocuri și, în afară de asta, ne-am simpatizat reciproc”⁵. Sau: „Aveam nevoie de un trib dacă voiam să supraviețuim fără să dăm tot timpul nostru”⁶. Elementele prin care se diferențiau de alte triburi are legătură cu purtarea de argint. Ei purtau argint „pentru că în acele vremuri rapide a fost mai bine să știi de la început cu cine ai de a face, și cine aparține cui, erau o multitudine de secte amestecate

⁵ Jáchym Topol, *City, Sister, Silver*, (trans), A. Zucker, Catbird Press, 2000, p. 40, fragmentul original: “we were a community, and while a strong shock could’ve caused it to crumble, one of the reasons we had it was in order to withstand the shocks, and besides, we actually liked each other.

⁶ *Ibidem*, p.15, fragmentul original: „we needed a tribe if we wanted to survive without giving away all our time”.

de peste tot”⁷. Astfel, talismane, amulete, lanțuri și alte elemente din sfera simbolică și ritualică a noului grup

În roman timpul este „dinamita” care explodează la orice pas, la nivel de spațiu și de societate, orice schimbare, fie și ea nesemnificativă, este simțită ca o formă de amenințare și ca un potențial pericol. Detonarea care însoțește perioada de tranziție eliberează indivizii de sub tutela opresivă a comunismului, însă se eliberează totodată și forțe negative. În viața publică apar noi hitleriști, staliniști și gottwaldiști care sunt urmașii unor triburi malefice capabile să aducă din nou pe scena istoriei dezastre de neimaginat.

În roman Ambasada Germaniei de Vest de la Praga a adunat mii de est-germani care au solicitat azil politic. Acesta devine un alt pretext prin care Topol invocă această reciclare a trecutului în triburile din prezent. Triburile de staliniști și neo-naziști erau în contradicție între ele, fiind totodată în conflict cu alte triburi. Tribul eroului disprețuia acele grupuri, întrucât toate reflectau principii cheie ale totalitarismului. Ideea noului trib este plasată în perioada post-comunistă ca o amintire a comunităților disidente subterane care erau foarte active în regimul totalitar. Aici protagonistul aruncă un ochi temător în trecut și proiectează niște concluzii lipsite de speranță în ceea ce privește siguranța viitorului și a coeziunii grupurilor.

Triburile moderne, susține Topol sunt destinate să poarte memoria celor trecute. În roman, „hitleriștii și staliniștii au apărut imediat după ce a explodat timpul”⁸. Ca și individul tribul se naște și păstrează anumite trăsături caracteristice ale celor dinaintea lor. Este vorba despre un fel de amprentă sau stigmat care le apasă conștiința. Nu întâmplător protagonistul susține atunci când a ajuns la vama de la Auschwitz că „am înțeles că nu mai conta nici dacă bunicii noștri au fost măcelăriți sau reduși la tăcere sau dacă au participat la mascară”⁹.

Această declarație poate fi înțeleasă în cel puțin două sensuri. Primul, ar face trimitere la ideea că acesta respinge percepția oarecum implicită a cehilor ca victime ale istoriei, dar în același timp sugerează și faptul că schimbarea a pus în lumină lupta dintre noile triburi care suferă pentru suferința altor triburi mai vechi. Al doilea, poate sugera asumarea complicității cehilor în uciderea în masă a evreilor de la Theresienstadt. Și de aici se dinamizează tot arsenalul care cuprinde traume colective, moșteniri, pattern-uri etc, dar și conflictele dintre națiuni.

Visceralitatea protagonistului în a-și descrie visele în fața membrilor din trib este accentuată și de faptul că lovitura dată de acest timp al schimbărilor le aduce pe tavă *noi modalități de a înțelege și de a se manifesta în social*. Ca simbol pentru unificare și comuniune, tribul are la bază potențialitatea de a se continua prin intermediul legăturii fortificate de membrii grupului.

Fiecare grup are la bază anumite influențe din trecut. Noile forme sociale sau acea „puzderie de alternativă” descrisă de Potok au la bază „tipare care au rădăcini în trecut, cu secole în urmă, din care derivă cele contemporane”¹⁰. Totodată, în peisajul perioadei de tranziție apare inflația de neo-triburi, „mulțimea irațională și internațională”¹¹, de organizații comerciale, grupări mafioate, secte religioase toate ciocnindu-se într-o lume nebună. Foștii membri ai subteranului politic s-au alăturat opoziției și au obținut cu ușurință posturi

⁷ *Ibidem*: fragmentul original: “that in those fast times it was best to know right away who you were dealing with, and who belongs to who, there were a multitude of muddled sects from all over the place”.

⁸ *Ibidem*, p. 130, fragmentul original: “the hitlers and salingos came out right after the time exploded”.

⁹ *Ibidem*, p. 124, fragmentul original: “and it occurred to me up there that it didn’t matter anymore whether our grandpas had been slaughtered or kept quiet or took part in the killing”.

¹⁰ Michel Maffesoli, *Time of the tribes: The decline of individualism in mass society*, Sage Publications, 1966, p. 81.

¹¹ Jáchym Topol, *City, Sister, Silver*, (trans), A. Zucker, Catbird Press, 2000, p. 148.

profitabile, s-au ocupat de comerț, de bănci și au stabilit afaceri clandestine cu muncitori străini care au sosit la Praga din Asia.

„Pretutindenii oamenii construiau afaceri locale, pub-uri zgomotoase ... taxe pe veniturile declarate și nedeclarate, licențele și contractele zburau la stânga și la dreapta [...] în libertate, am decis să câștigăm bani, să ne implicăm cumva în lumea schimbată din jurul nostru”¹².

Dacă în comunism lucrurile nu erau posibile, în tranziție totul a fost pus în funcțiune. Dezintegrarea Uniunii Sovietice, un imperiu comunist, care de la începutul existenței sale a intenționat să impună ideile și modelele sale asupra lumii, a venit ca o lovitură de neconceput pentru toți locuitorii săi. Nu este întâmplător faptul că o parte considerabilă a societății a experimentat explozia timpului ca o apocalipsă bruscă.

Marginali la marginea lumii

Această amalgamare de mici triburi și implicit diviziunea ulterioară a acestora îl face pe Potok să aibe o serie de vise groțesti și traumatice pe care vrea să le deslușească, deoarece se infiltrează în conștiința sa sub forma unor ghicitoare. Un vis „oferit de spiritul meu, de puterea mea, ... m-am bucurat că pot să-l împărtășesc, dar totodată m-am întristat pentru că visul era întunecat și nu aveam decât o vagă idee despre ceea ce însemna”¹³. Nu o dată acesta își asumă rolul de om ales a cărui menire este de a transmite mai departe mesajele pe care acesta le primește. În cadrul întâlnirilor cu noul trib, Potok povestește visele sale referitoare la destinul Europei Centrale, al Cehoslovaciei și al drmului pe care populația din acest spațiu îl parcurge. Relația dintre margine și centru nu este niciunde mai bine descrisă de Potok, decât atunci când acesta descrie ciocnirea civilizațiilor. În visele sale, toate împânzite de sentimente apăsătoare și traumatice, el descrie această coliziune într-un mod brutal și ironic. Apar în peisaj o serie de personaje marginale, care au ajuns la statutul de reziduuri în noua perioadă. Muncitorii ucraineni, români și slovaci apar alături de victimele Holocaustului împărțind același calvar al marginalizării.

Când tribul și afacerile lui Potok se prăbușesc, el caută includerea în lumea interlopilor, și se apucă de chestiuni ilegale. El nu se adaptează și este respins de societatea care se dezintegrează sub ochii lui. Schimbă un loc de muncă cu altul - de la actor în reclame sau bucătar de ocazie -, la jucător „profesionist” în cazinouri dubioase, până la deținerea titlului de rezident în gheena orașului. Conflictul pe care îl vede și îl transmite mai departe este intensificat de fragmentarea care se petrece la nivelul socialului unde apar o serie de triburi mici aflate în război unele cu celălalte. Scena care anunță, printre altele, finalul peregrinărilor actorului flaneur Potok este importantă cel puțin din două privințe.

În primul rând, vorbește despre obsesia socială pentru consum care, odată cu implementarea noii piețe pe modelul capitalist, structurează în moduri absurde viețile tuturor.

„Lucrurile proveneau din supermarket-uri, toate expirate, dar multe dintre ele nu erau stricate... și am văzut... pești, mulți pești întăriți cu ochi metalici... pui... și pachete, pachete ce aveau culori strălucitoare, cu chestii în interior... salamuri... pepeni, apoi niște fructe pe care nu le-am recunoscut”¹⁴.

¹² *Ibidem*, p. 126.

¹³ *Ibidem*, p.95.

¹⁴ *Ibidem*, p. 383, fragmentul original: “the stuff came from supermarkets, all expired, but lots of it wasn’t spoiled ... and I saw ... fish, lots of stiff fish with metallic eyes ... chickens ... and then packages, bright-colored packages with stuff inside ... salamis ... melons, then some fruits I didn’t recognize”.

În al doilea rând, marginalizarea celor care nu au reușit să se adapteze acestei schimbări. Atunci când protagonistul se trezește aruncat în adâncurile infernale ale groapelor de gunoi capitaliste, printre deșeuri și reziduri, el declară critic că: „a fost momentul în care timpul a explodat și am trăit în ruine”¹⁵. Paradigma discriminatoare *noi și ceilalți* este amplificată și de faptul că nu mai exista sentimentul de solidaritate care, chiar dacă în trecut a fost determinat de circumstanțele politice nefaste, acum a dispărut fiind înlocuit cu sentimente diverse precum suspiciunea sau indiferența. Ambele sunt nocive deoarece nu ajută individul să se poată delimita clar de ceva, să se poziționeze într-o anumită grupă sau să fie concret de partea cuiva. Acum când totul este posibil, nimic nu pare să disturbe conștiința socială. Și tocmai asta îl face pe protagonist să remarce efemeritatea și lipsa de interes în a forma legături de durată.

Totodată, foarte pregnantă este și senzația de alienare care pare să acapareze universul romanului. Dacă ne gândim la statutul persoanelor marginale, am putea să afirmăm că ei trec printr-un rit de izolare, care, așa cum susține Douglas, este definit la nivel simbolic prin „lipsa de lege, obscenitate sau murdărie, sau alte expresii rituale care definesc starea lor”¹⁶. Această stare de marginalitate este, în cazul protagonistului din *Sora* potențată de schimbările petrecute la nivel social. Dacă în comunism tribul din care făcea parte Potok putea să îi ofere sentimentul de comuniune, în perioada imediat următoare, acesta se simte aruncat într-o lume plină de *neo-triburi* care nu mai au capacitatea de a oferi acel sentiment, ci doar momente de scurtă durată și superficiale.

Mai mult, dacă ne gândim la trăsăturile tribului în sens tradițional, putem să observăm cel puțin un tipar semnificativ și distinctiv. El este închis față de lume, ca o monadă, iar cei din interiorul tribului au legături foarte strânse, în vreme ce neo-tribul, o dată ce „timpul a explodat” este deschis față de lume și foarte închis față de membrii săi. Această caracteristică este subliniată în discursul interior al lui Potok, care remarcă cu stupeoare faptul că nu poate lega realții de prietenie cu nimeni și este copleșit de o senzație de alienare și de neîncredere față de ceilalți. Mai mult, Topol folosește aici metafora măștii pentru a accentua ideea de suspiciune și de absență a speranței pentru un viitor mai bun, dar și a faptului că acum valorile sociale au suferit și ele o schimbare.

„Oamenii cu care am căzut au fost din toate părțile. Singurul lucru pe care îl aveau în comun era fața acoperită. Masca. O mască plină de indiferență, poate că era deja o mască din cealaltă parte ... uneori fețele se deschideau, aprinse de o memorie... Chiar și cei mai plângăcioși aveau atâta ură înăuntru. ...grupurile... erau tranzitorii, doar se întâlneau, își petreceau timpul împreună ... și mergeau mai departe”¹⁷.

Topol se folosește de metafora noului-trib, pentru a descrie evenimentele în schimbare, din realitatea duală care și-a făcut simțită prezența imediat după căderea regimului comunist. Aici, scriitorul ceh se folosește de paradigma rețelei *underground*, a tribului care se opunea sistemului. Alăturarea poate fi văzută ca un soi de re-actualizare a mitului antic al comunității și comuniunii, care acționează asupra imaginației vremii și în general ca arhetip ancorat la

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Mary Douglas, *Purity and Danger. An Analysis of the Concept of Pollution and Taboo*, Routledge, London and New York, 2001, p. 58.

¹⁷ Jáchym Topol, *City, Sister, Silver*, (trans), A. Zucker, Catbird Press, 2000, p.432, fragmentul original: “The people I fell in with were from all over. The only thing they had in common was the face cover. The mask. A dull mask of indifference, maybe it was already a mask from the other side ... sometimes the faces would open up, ignited by a memory, or more often a bottle, or range. Even the weepiest ones had so much hatred inside. ... Gangs ... they were transitory, just meet, hung out ... and moved on”.

nivel de mental colectiv. Această comuniune întărește legătura dintre specificul unui loc și oamenii care au aceleași sentimente și idei și care crează sentimentul de „noi”.

Ar trebui precizat faptul că aici „noi” are legătură și cu *istoria națională*, și, în sens extins, cu istoria problematică a Europei Centrale și de Est pe care Topol o descrie așa:

„o relicvă a unui imperiu căzut” [...] sălbăticia realității noastre duale – cea rea, brutală care a dispărut și cea visată – de libertate și bogăție, care trebuia să vină, dar nu a venit niciodată- încă mă uluiește, chiar dacă sunt momente în care toată această vulgaritate mă îmbolnăvește: casele și mașinile de lux ale proaspeților îmbogățiți din satele care arată cum arătau în anii 50, un bordel într-o fostă școală... toate fac parte din teritoriul meu și nu le-aș schimba cu nimic”¹⁸.

S-a păstrat în conștiința colectivă, dacă putem să spunem așa, fără exagerare, mai ales în cadrul gândirii de sorginte Occidentală, că spațiul Estic este marginal și încă în retrogradare. În *Sora*, Jáchym Topol confirmă existența unor „triburi” compuse din est-europeni, totodată, folosește metafora lui „Kanaks” pentru a se referi la o subclasă internațională constând în mare parte din „gunoi europene” „eurotrash”, „pe drumul de întoarcere spre Europa”¹⁹. Toate aceste valențe sunt ilustrate laolaltă în roman sub forma unor triburi marginale și marginalizate, care nu sunt mai mult decât niște fragmente heterogene, niște oameni rămășițe care trăiesc viața reziduală a societății de consum. Ei sunt, așa cum îi numește David Williams „oameni ai ruinelor”²⁰.

Protagonistul din *Sestra* observă că cei mai insalubrii oameni sunt cei din Est:

„pe drumețiile mele de-a lungul drumului către Europa, am întâlnit o mulțime de izbăviți. Penitenciarele erau interesante. Asta nu era nimic pentru acei siberieni înfocați, mafioții de la Katowice sau Gdansk, copiii lui Ceaușescu sau orice albanez!”²¹.

Acest lucru este de înțeles mai ales dacă ne gândim că, odată cu ruptura teritorială a Europei s-a creat un câmp de dezbateri politice ce aveau la bază perspective maniheiste construite pe formula tipică și extrem de restrictivă: Vestul prosper și Estul sălbatic. Europa de Est fiind ghetoizată și anexată Europei. Evident, acest lucru a făcut ca tot ceea ce ținea de acest spațiu să fie inclus într-un câmp separat de studiu. Dar, mai ales dacă ne gândim că Europa Centrală și de Est a fost supusă la tragedii politice majore, una din ele a constat în aplicarea concretă a învățaturii marxist-leniniste. În ceea ce privește statutul și raportul între centru și margine, de-a lungul timpului marea problemă a est-europenilor nu a fost faptul că au fost plasați la periferie, ci, mai ales, „dubla excludere, după 1948, ceea ce a însemnat excludere din propria istorie, din cauza prezenței sovietice, și din conștiința Vestului, unde intelectualii de frunte le ignorau experiența și exemplul”²².

¹⁸ Jáchym Topol, „It’s punk to be Eastern European: Jáchym Topol on his Homeland”, in *Music & Literature*, feb.21,2019, disponibil la adresa: https://www.musicandliterature.org/features/2019/2/16/its-punk-to-be-eastern-european?fbclid=IwAR3v_2BBHctrP85nT4L3On6F0jC2QaEBZ925uSduH65rD1btF03xo9XeIV4, accesat la data de 21.11.2019, fragmentul original: ”a relic of a fallen empire” [...] the wildness of our dual reality—the vile, brutal one that’s gone away, and the dreamed-of, free, and wealthy one that was supposed to come but never did—is still intoxicating to me, even if there are times when all the vulgarity makes me sick to my stomach: the fancy houses and cars of the newly rich in villages that otherwise feel like they are still in the fifties; the billboards slapped on trees along the roadside; a brothel in a former school, a brothel in a trailer home. It’s all part of my territory, and I wouldn’t trade it for anything”.

¹⁹ David Williams, *Writing Postcommunism, Towards a Literature of the East European Ruins*, Palgrave Macmillan, New York, 2013, p. 99.

²⁰ *Ibidem*, p. 84.

²¹ Jáchym Topol, *City, Sister, Silver*, (trans), A. Zucker, Catbird Press, 2000 p. 36.

²² Tony Judt, *Europa Postbelică. O istorie a Europei de după 1945*, Iași, Polirom, p.183.

BIBLIOGRAPHY

BENNET, Andy; HARRIS Keith, *After Subculture*, New York, Palgrave Macmillan, New York, 2004.

COHEN, Stanley, *Folk Devils and Moral Panics, The creation of Mods and Rockers*, London and New York, Taylor and Francis, 2011.

DOUGLAS, Mary, *Purity and Danger. An Analysis of the Concept of Pollution and Taboo*, Routledge, London and New York, 2001.

JUDT, Tony, *Europa Postbelică. O istorie a Europei de după 1945*, Polirom, 2008.

MAFFESOLI, Michel, *Time of the tribes: The decline of individualism in mass society*, Sage Publications, 1966.

TOPOL Jáchym., *City, Sister, Silver*, (trans), A. Zucker, Catbird Press, 2000.

WILLIAMS, David, *Writing Postcommunism, Towards a Literature of the East European Ruins*, Palgrave Macmillan, New York, 2013.

Surse online:

BIENSTOCK, Richard, „Scorpions’ ‘Wind of Change’: The Oral History of 1990’s Epic Power Ballad” în revista *Rolling Stone*, September.2.2015, disponibil la adresa: <https://www.rollingstone.com/music/music-news/scorpions-wind-of-change-the-oral-history-of-1990s-epic-power-ballad-63069/>, accesat la data de 24.11.2019.

TOPOL, Jáchym, „It’s punk to be Eastern European: Jachym Topol on his Homeland”, in *Music & Literature*, feb.21,2019, disponibil la adresa: https://www.musicandliterature.org/features/2019/2/16/its-punk-to-be-eastern-european?fbclid=IwAR3v_2BBHctrP85nT4L3On6F0jC2QaEBZ925uSduH65rD1btF03xo9XeIV4